

WEL OF NIET LUKASHENKO?

Door: Victor A.C. Remouchamps, Luitenant-kolonel der Artillerie (b.d.) en
Charlef Brantz, Kolonel der Infanterie HVM (b.d.)

21 augustus 2020

Inleiding

In het artikel *“op jacht naar voormalige kroonjuwelen”* werden, afhankelijk van het resultaat van de 9 augustus verkiezingen in Belarus, twee Moskou-scenario's geschetst: *“Moskou probeert de politieke verhoudingen binnen Belarus voor die verkiezingen op scherp te zetten om een Russische zetbaas op de plaats van Lukashenko te krijgen of hij probeert het Krim, Donbas of Georgië scenario in Belarus door te voeren. In beide gevallen kan hij Belarus in een satellietstaat van Rusland veranderen”*. De vraag welke kompasrichting geschoten gaat worden, kan twee weken na de verkiezing – welke door de zittende dictator Lukashenko werd gewonnen - nog niet worden beantwoord, maar er zijn bewegingen binnen en buiten de landsgrenzen van Belarus, die weinig optimisme genereren.

Bevolking in beweging

“Can Europe's last Dictator¹ cling on to power” kopen de internationale media nu de demonstraties in de straten van Minsk dreigen te ontaarden in gewelddadige confrontaties tussen demonstranten en het veiligheidsapparaat van Lukashenko. De uitslag is bekend voordat de strijd goed en wel op gang is gekomen. Zonder daadwerkelijke steun van buitenaf en/of de instorting van binnenlandse veiligheidsorganisaties, zullen de demonstranten het onderspit delven. Het is geen USA waar gewelddadige activisten in staat zijn geweest om in de straten van een aantal grote steden tijdelijk en plaatselijk de macht te grijpen.

Binnen de landsgrenzen is een aantal tolleren aan het draaien geslagen: de volksoptocht tegen het dictatoriale bewind van Lukashenko, de steun die Poetin aan Lukashenko heeft toegezegd, de dreigementen die hij tegenover de NAVO en EU heeft geuit, en het gedwongen naar binnen gerichte optreden van Belarus veiligheidsorganisaties, waardoor de marges voor KAVKAZ 2020 zijn verruimd. Voor een eventueel militair ingrijpen zijn voldoende argumenten aan te voeren.

De laatste tollen zijn onder de huidige omstandigheden in staat om draairichting en draaisnelheid van de eerste tol te sturen.

Van het Europa van Von der Leyen, Merkel en Macron hoeven de demonstranten niet veel te verwachten; die hebben hun energie, politiek draagvlak en geld hard nodig om de Corona-crisis te bestrijden en een totale instorting van nationale economieën te voorkomen. De USA zit gevangen in de aanloop naar de

presidentsverkiezingen in november. Daarom ligt het antwoord op de vraag hoe lang de demonstraties zullen voortduren en/of Lukashenko nog op zijn troon in Minsk kan blijven zitten, in één van de laden van Poetin' s bureau.

Bewegingen buiten de landsgrenzen

Destabiliserende activiteiten door “onderdrukte Moskou-georiënteerde Russisch sprekende etnische entiteiten”, ondersteund door de “groene mannetjes van Poetin”, herkenbare en verdekte militaire bewegingen en afwisselend dreigende en sussende teksten waren in de aanloop naar de bezetting van de aan de Russische Federatie (RF) grenzende gebieden met Russisch sprekende etnische minderheden te zien en te horen.

Omdat de papieren tijgers in Brussel en Washington zich tot stoere teksten beperkten, vielen de genoemde regio's relatief eenvoudig in handen van Poetin c.s. en blijven tot op de dag vandaag brandhaarden aan en zelfs binnen de grenzen van erkende natiestaten. Buiten de landsgrenzen is Moskou druk doende om de militaire druk op Belarus te verhogen. Het ziet er naar uit dat militaire scenario's met verstrekkende politieke effecten - die hebben geresulteerd in de bezetting van Georgië, de Krim, delen van het oosten van Oekraïne en de dreiging op de landsgrenzen van de Baltische Staten hebben opgestuwd - opnieuw uit de brandkast zijn gehaald en afgestoofd. Het heeft er alle schijn van dat de omstandigheden om een militaire greep naar Belarus grondgebied te doen, nu gunstiger zijn dan in 2017.

In 2017 luidde een van de prognoses dat ZAPAD 2017 Moskou de mogelijkheid kon bieden om zijn militaire aanwezigheid op Belarus grondgebied te versterken. Minsk had de buitenwereld voor de start van ZAPAD meermaals duidelijk gemaakt dat Belarus geen verlengstuk was van de RF en Lukashenko benadrukte voortdurend dat alle eenheden van de RF Krijgsmacht na het einde van ZAPAD 2017 naar hun thuisbases zouden terugkeren.

Het frequent accentueren dat er geen RF-eenheden op Belarus grondgebied zouden blijven, leek na de herhaaldelijk weigering van Minsk om een permanente RF militaire basis op Belarus grondgebied van de grond te trekken, een helder signaal dat de relatie tussen de twee broederlanden was bekoeld. Minsk leek op het punt te staan om de in 1996 afgekondigde Unie tussen Minsk en Moskou² op te blazen. Leek, want Minsk gaf Moskou toestemming in de Ostrovets regio een in volume en gevechtskracht beperkt garnizoen te stationeren om de in aanbouw zijnde kerncentrale te beschermen.

Daarom twijfelde men bij de NAVO of alle RF-troepen inderdaad Belarus grondgebied weer hadden verlaten. De informatie dat het personeel van het Ostrovets garnizoen deel uitmaakte van de Nationale Garde van Sint Petersburg, was de belangrijkste reden om een nader NAVO onderzoek te starten. Die militairen vallen formeel niet onder het gezag van het Russische Ministerie van Defensie en dus is de uitspraak dat *“alle Russische militaire eenheden weer terug zijn naar hun garnizoenslocaties”* niet in strijd met een eventuele versterking van het Ostrovets garnizoen. De resultaten van dat NAVO-onderzoek zijn drie jaren na dato onbekend.

De Russische wens blijft recht over eind staan om een sterk militair contingent in Ostrovets en een Russische luchtmachtbasis op Belarus grondgebied dicht tegen de Baltische landsgrenzen te hebben. In vreedstijd o.i.d. kan daarmee de militaire druk op de Baltische staten worden gehandhaafd dan wel in voorkomend geval opgevoerd worden en kan het *Nordstream* project worden beschermd, mocht in de Oostzee een energiestrijd ontbranden en de pijpleiding in gevaar komen. Het feit dat de Belarus tegenkandidaat na de verkiezingsuitslag haar heil heeft gezocht in Litouwen is een reden te meer voor Moskou om de zaken in de Baltische staten goed in de gaten te houden en door hybride activiteiten het politieke klimaat daar te masseren en manipuleren. In tijden van oplopende spanningen is die luchtmachtbasis noodzakelijk voor *Close Air Support* om een gemechaniseerde aanval vanuit Kaliningrad tegen Baltische grondgebied te kunnen ondersteunen. Daarom heeft Moskou in 2019 opnieuw verzocht om het plan dat in 2016 al op papier gereed was, uit de mottenballen te halen.³

Er zijn inmiddels Russische troepenbewegingen aan de Russisch-Belarussische grens waargenomen om land- en luchtmachtkrachten in die regio te versterken. Als reactie op de plaatsing van US eenheden in Polen, luidt de melding uit het Kremlin. Er zijn weinig experts die dat geloven. Militaire bewegingen zullen in de komende weken moeten uitwijzen in hoeverre die uitspraak geloofwaardig is.

Tijd is kostbaar

De huidige instabiele toestand in Belarus is in het voordeel van Moskou. Vanuit zijn domicilie aan het Rode Plein, kan Poetin rustig toekijken hoe de omstandigheden in Minsk zich ontwikkelen en kan hij zijn volgende zetten voorbereiden. Lukashenko weet dit en zal zich desnoods met toenemend geweld blijven verzetten tegen de omverwerping van zijn regime. Zijn recente reactie op de protesten laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Lukashenko heeft een aantal opties: met of zonder steun van Moskou proberen de demonstraties en protesten door buitensporig geweld neerslaan of het Oekraïne-scenario: hoofd buigen, toegeven aan de wensen van de oppositie en het veld ruimen. De vraag is dan of in Minsk niet een gelijksoortige toestand ontstaat als in Kiyv tijdens de Maidan-rebellie. Wie stapt in het machtshiaat? De kans dat Poetin dan de tijd rijp acht hard in te grijpen en een zetbaas in Minsk neer te zetten, is groot. Overigens lijkt de eerste optie reëler dan de tweede.

Sovjet Unie 3.0 is *on the rise* en dat is vooral voor de Baltische staten en Oekraïne geen aantrekkelijk vooruitzicht.

¹ Blijkbaar wordt Erdogan door de media niet als een Europese dictator bestempeld.

² De Unie van Rusland en Belarus (Russische: Союз России и Белоруссии [СРБ]; *Sojoez Rossii i Beloroessii* [SRB]), wordt kortweg ook omschreven als Uniestaat en is een supranationale entiteit tussen Rusland en Belarus.

³ In 2016 lag President Lukashenko dwars om Rusland toestemming te geven voor het inrichten van bases. Besloten werd om voorlopig af te zien van de plannen.